

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ

**„НАЧЕЛА ДОБРЕ ВЛАДАВИНЕ – НАЧЕЛО
ПРАВНЕ СИГУРНОСТИ И НАЧЕЛО
ПРАВИЧНОСТИ“**

ТЕМАТСКИ ЗБОРНИК - ПРОЈЕКАТ

Косовска Митровица
2018. године

НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКИ ПРОЈЕКАТ
*„Начела добре владавине – начело правне сигурности и начело
правичности“ за период 2016-2018. година*

Издавач:

Правни факултет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

За издавача

Проф. др Владан Михајловић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Владимир Боранијашевић, руководиолац пројекта

Секретар пројекта

Проф. др Јелена Беловић

Уређивачки одбор:

Проф. др Владан Михајловић

Проф. др Марија Крвавац

Проф. др Олга Јовић Прлаиновић

Проф. др Дејан Мирковић

Доц. др Саша Атанасов

Технички уредник

Младен Годоровић

Дизајн корица

Кварк Краљево

Штампа

Кварк Краљево

Тираж:

50 примерака

ISBN 978-86-6083-055-7

**Штампање овог зборника помогло је Министарство просвете, науке и
технолошког развоја Републике Србије**

Др Марија КРВАВАЦ*

341.94:347.6

УНИФИКАЦИЈА ПРАВИЛА МЕЂУНАРОДНОГ ПОРОДИЧНОГ ПРАВА У ОКВИРУ ХАШКОГ ПРОЈЕКТА

Апстракт: У контексту једнообразности решења и унификације прописа у области породичноправних односа са елементом иностраности од посебног је значаја активност Хашке конференције за међународно приватно право, најзначајније и најуспешније организације која се бави уједначавањем на пољу међународног приватног и приватног процесног права. Полазећи од важности међународне сарадње мрежа Хашких конвенција које уређују ову материју је без алтернативе, посебно на плану заштите деце потврђујући принцип најбољег интереса детета. Оне доприносе уједначавању решења у материји правосудне сарадње у породичним предметима који спадају у значајну и за регулисање крајње сложену правну област. Ово посебно када се има у виду да су проблеми међународног породичног права везани за миграције савремене породице и да се не могу решавати само у оквиру националних правних поредака. У раду су изложена основна решења успешних Хашких конвенција из области међународног родитељско-старатељског права.

Кључне речи: породично право, страни елемент, Хашке конвенције, унификација.

1. УВОД

Међународну сарадњу у породичним предметима са елементом иностраности означава закључивање бројних мултилатералних и билатералних конвенција. На регионалном нивоу модел Европске заједнице и пројекат Европске уније, који је отпочео шездесетих године прошлог века, представља најбољи пример стандардизације правила који треба да допринесе стварању генералног, заједничког права. У складу са тим, земље чланице остварују правосудну сарадњу у породичноправним односима унутар ЕУ тежећи да превазиђу јак утицај домаћег друштвено-политичког уређења, традиције, обичаја, културе. С друге стране, чланице заједно са другим земљама делују у оквиру више међународних организација, од којих је најзначајнија Хашка конференција за међународно приватно право. Рад

* Редовни професор, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, marija.kravac@pr.ac.rs.

Конференције карактерише висок ниво сагласности чланица о потреби дефинисања и усвајања унификованих решења, основној сврси и циљевима који се њима постижу. Европска унија је постала чланица Хашке конференције 2007. године тако да приступа конвенцијама уместо држава чланица.¹ Уредбом бр.664/2009 утврђен је поступак за преговоре и закључивање споразума између држава чланица и трећих држава у материји надлежности, признања и извршења пресуда и одлука у имовинско-брачним предметима и питањима обавезе издражавања, као и права меродавног за издржавање.²

Велики број прекограничних спорова пред европским судовима произилази из породичних и статусних односа, у погледу којих надлежни органи (у већини) примењују исте међународне уговоре и усклађене националне системе међународног приватног права. Реч је о споровима који отварају широк спектар питања и који једнако утичу на грађане ЕУ и грађане трећих земаља. Сходно томе, правила Хашких конвенција подстичу расправу о нормативним решењима и практичним проблемима на различитим нивоима. Деловање конференције на подручју унификације међународног породичног права посебно је сложено када се узме у обзир да се материјално породично право тешко уједначава, с обзиром да се развијало под посебним националним и културолошким утицајем.

У материји породичноправних односа са елементом иностраности Хашка конференција је израдила низ конвенција међу којима су посебно значајне: Конвенција о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце (1980.); Конвенција о заштити деце и сарадњи по питању међународног усвојења (1993.); Конвенција о надлежности, меродавном праву, признању извршењу и сарадњи у погледу родитељске одговорности и мерама за заштиту деце (1996.); Хашки протокол о праву меродавном за обавезе издржавања (2007.) чиме су ублажене разлике у супстанцијалном праву које су повод сукоба закона и сукоба јурисдикција по овим питањима.

Конвенције имају широку примену у оквиру прекограничне сарадње и представљају темељ изградње унификованих правила приватноправних односа са елементом иностраности. Уједначавање међународног приватног

¹ Council Decision 2006/719/EC of 5 oktober 2006 on the accession of the Community to the Hague Conference on private International Law, OJ L 297, 26.10.2006, 1-14.

² Regulation /EC No.664/2009 of 7 july 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreement between Member State and third countries concerning jurisdiction, recognition and enforcement of judgments and decisions in matrimonial matters, matters of parental responsibility and matters relating to maintenance obligations, and the law applicable to matters relating to maintenance obligations OJ L 200/46, 31. 07. 2009, 25-31.

права од стране других међународних организација, у начелу је препуштено Хашкој конференцији.

2. ХАШКА КОНВЕНЦИЈА О ГРАЂАНСКОПРАВНИМ АСПЕКТИМА МЕЂУНАРОДНЕ ОТМИЦЕ ДЕЦЕ

Претпоставка унификације правила међународног приватног права јесте сагласност чланица међународне заједнице о потреби једнаких решења, основној сврси и циљевима који се њима постижу. У погледу сложене проблематике међународне отмице деце државе су достигле изванредан ниво сагласности о томе шта се уједначавањем правила жели постићи и којим правним захтевима се мора удовољити. Потреба међународне заштите деце од штетних дејстава незаконитог одвођења или задржавања условила је јединствено становиште о потреби усвајања заједничког документа земаља чланица Хашке конференције. Детаљне припреме имале су за резултат усвајање Конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце 25. октобра 1980., са превасходним циљем изградње механизма међународне правне помоћи држава чланица и унапређења сарадње надлежних органа, у функцији што хитнијег враћања детета које је незаконито одведено или задржано у било којој држави уговорници.³ На светском нивоу, конвенција се примењује више од тридесет а у нашој земљи више од двадесет година.⁴ Упркос томе, конвенција оставља многа отворена питања и дилеме.

Правила Конвенције треба да обезбеде поштовање права на старање у другој уговорници и право на виђење која су установљена у држави уговорници.⁵

Одвођење или задржавање детета сматра се незаконитим ако представља повреду права на старање које је добила особа, институција или било које друго тело, колективно или појединачно по закону државе у којој је дете имало уобичајено боравиште пре одвођења или задржавања.⁶ Поред тога, нужно је да су права остваривана у време одвођења или задржавања појединачно или колективно, или би то била да није дошло до одвођења или задржавања. Конвенција се *rationae materie* примењује на случајеве у којима је дете непосредно пре повреде права на старање или виђење имало редовно боравиште у држави уговорници и ако је одведено или задржано у некој

³Ближе, Paul Beaumont & Jane Holliday, *Recent Developments on the Meaning of "Habitual Residence" in Alleged Child Abduction Cases*, Private International Law in the Jurisprudence of European Courts- Family at Focus, Osijek 2015, 37-57.

⁴"Службени лист СФРЈ"-Међународни уговори бр.7/91.

⁵ Вид. чл.1. Конвенције.

⁶ Вид. чл. 3 а) Конвенције.

држави уговорници, с тим што се под уобичајеним боравиштем детета подразумева место у којем је дете интегрисано у друштвену и породичну средину.

Право на старање може се стећи на темељу закона државе у којој је дете имало уобичајено боравиште пре одвођења или задржавања, или на темељу судске односно управне одлуке, или споразума који има правно дејство по праву те државе. Повреда права на старање постојаће уколико право на чување и васпитање детета произилази непосредно из закона те земље.⁷ Државе уговорнице имају обавезу да одреде Централни извршни орган који делује само у оквирима материје предмета регулисања, а који, поред осталог, има обавезу да пружи информације о важећим нормама односне државе у вези са применом конвенције.⁸ С друге стране, државни органи имају обавезу да хитно поступају по захтевима Централног органа у вези са замолницом, састављеном у складу са конвенцијским правилима о садржини замолнице. Судски и управни органи који су надлежни за доношење одлуке о враћању детета и којем је упућен захтев могу директно применити право, односно судске/ управне одлуке, без обзира да ли се званично признају или не у држави у којој се налази стално место боравка детета, без спровођења посебног поступка за доказивање тог права, или за признавање страних одлука.⁹ Механизам предвиђен конвенцијом омогућава повратак незаконито одведеног детета одмах без мериторног одлучивања о вршењу родитељског права на бази сарадње централних органа држава уговорница. Надлежни судски или управни орган државе уговорнице у којој се дете налази после одвођења може да нареди враћање само уколико је оно у тој држави мање од годину дана, а у супротном, само ако се дете није

⁷ Вид. чл.3. б) Конвенције.

⁸ Вид. чл.6. Конвенције.

⁹ Из стране судске праксе: Француски управни надлежни судови су требали да се изјасне о примени конвенције у случају *Godefrey* тј. одвођења малолетног детета од стране мајке у Канаду, земљу њеног порекла. Отац се обратио Министру правде, односно Бироу за правну помоћ у грађанским и трговачким стварима, као Централном надлежном органу у складу са конвенцијским правилима. Министар је обавестио подносиоца захтева да је његов захтев одбијен јер је само мајка у моменту одвођења имала родитељско право те само одвођење није било противправно и незаконито. Отац малолетног детета је поднео жалбу Паришком управном суду, на шта се он огласио ненадлежним, насупрот Апелационог управног суда који је прихватио надлежност. Савет је решавајући по жалби на касацију коначно потврдио да није реч о противправном одвођењу те да отац не може да успе у спору у оквиру конвенцијских права, указујући на некомпатибилност унутрашњих правила родитељског права, у конкретном случају, са Европском конвенцијом о људским правима и Конвенцијом УН о правима детета. *The Hague Convention on the Civil aspects International child Abduction, Journal du Droit International privé (Clunet), 2000, 725.*

уклопило у нову средину. Дакле, Конвенција предвиђа повратак незаконито одведеног детета али судски, односно управни орган државе којој се шаље захтев није дужан да нареди повратак детета уколико лице, институција или други орган који се супроставља његовом повратку докаже да лице, институција или друго тело није стварно остваривало право на старање у време одвођења или задржавања или да се сложило односно накнадно пристало на одвођење или задржавање; да постоји озбиљна опасност да би повратак изложио дете физичкој опасности, психичкој трауми или довео дете у неповољан положај.¹⁰ Такође, судски, односно управни орган може одбити да нареди повратак детета ако се оно супроставља повратку, као и да је напунило године, односно стекло одређени степен зрелости када је потребно узети у обзир његово мишљење.¹¹ Уколико надлежни орган у држави којој је упућен захтев има разлога да верује да је дете одведено у неку другу државу може обуставити поступак или одбацити молбу за повратак детета.

Конвенција обезбеђује поштовање права на старање и виђење у држави уговорници, тако да органи државе у коју је дете одведено или у коју је задржано не могу одлучивати о садржини тог права после пријема обавештења о незаконитом одвођењу или задржавању, све док се не утврди да су испуњени услови за варањање детета према Конвенцији, или док не прође разуман рок после пријема обавештења да није поднет захтев за примену Конвенције. Прибављена одлука о старању, донета или призната у држави чији органи треба да наложе повратак детета, неће представљати основ за одбијање повратка детета.¹²

Централни извршни орган државе уговорнице има могућност да предузима мере ради отклањања препрека у остваривању права на виђење и да пружи помоћ при покретању поступка за остваривање и заштиту тих права.¹³ Приликом разматрања околности релевантних за повратак или одбацивање молбе за повратак детета судски, односно надлежни управни орган узима у обзир податке који се односе на социјално порекло детета прибављене од стране централног извршног органа или другог надлежног органа државе у којој је уобичајено боравиште детета.

Један број земаља има посебне националне прописе којима су, пре свега, уређена процедурална питања везана за примену Хашке конвенције, на темељу одредбе којом су државе уговорнице овлашћене да предузимају одговарајуће мере за обезбеђивање спровођења циљева Конвенције на својој територији, при чему могу да користе најефикасније расположиве

¹⁰ Вид. чл.12. Конвенције.

¹¹ Вид. чл.13. Конвенције.

¹² Вид. чл.17. Конвенције.

¹³ Вид. чл. 21. Конвенције.

поступке.¹⁴ Република Србија је по угледу на друге европске државе 2013. представила Нацрт Закона о грађанскоправној заштити деце од незаконитог прекограничног одвођења и задржавања¹⁵ којим се регулишу одређена процедурална питања у случају међународне отмице деце, како би се омогућило остваривање циљева Конвенције (1980.). Послове Централног

¹⁴ Вид. чл. 2. Конвенције; Ближе, Марија Крвавац, Јелена Беловић, *Међународна отмица деце*, Зборник радова Копаоничке школе природног права "Праведно право и стварност" Правни живот бр. 10/2017, Београд, Том II, стр.155-169; Из праксе Европског суда правде; одлука у спору *Doris Povse v. Mauro Alpaga* C-211/10 PPU од 1. јула 2010 ECR I-0000. Суд је требао да се изјасни по захтеву за претходним тумачењем Уредбе (ЕЗ) бр. 2201/2003 о надлежности и признању и извршењу судских одлука у брачним стварима и у поступцима о родитељској одговорности у поступку између г-ђе Povse и господина Alpaga ради повратка њихове кћери Софије у Италију, која се заједно са мајком налазила у Аустрији, и одлуке о праву на старање детета. Правни оквир је представљала одредба чл. 3., 12 и 13. Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце, као и поменута Уредба. Госпођа Povse и господин Alpago су живели са својом ћерком у Италији до краја јануара 2008. Према италијанском праву оба родитеља су имала право на старање, а када су се разишли мајка је напустила стан, док је *Tribunale per i Minorenni di Venezia* на захтев оца забранио да са ћерком напусти Италију. Упркос томе, мајка је напустила Италију и са дететом се настанила у Аустрији, због чега се отац обратио општинском суду у Леобену да би на темељу чл. 12 Хашке конвенције исходио повратак детета у Италију. Италијански суд је укинуо забрану за мајку и привремено право старања доделио мајци и оцу. Исти суд је 2009. наложио тренутни повратак детета у Италију и задужио Центар за социјално старање да осигура услове живота за мајку и дете. Међутим суд у Аустрији је донео привремену меру којом је право на старање пренео на мајку и одбио извршење италијанске одлуке са образложењем да је она повезана са великом опасношћу за дете односно да ће оно због тога имати психичке трауме. Европски суд правде је стао на становишту да: "чл.10 ст.б тч.ив. Уредбе бр.2201/2003 треба тумачити тако да привремено решење није "одлука о старању која не подразумева повратак детета" те не може довести до преноса надлежности на судове државе чланице у којој је дете противправно одведено. Чл. 11 ст.8 Уредбе треба тумачити тако да се на одлуку којом надлежни суд налаже повратак детета и онда примењује овај пропис ако тој одлуци није претходила коначна одлука овог суда о родитељској одговорности за дете. Чл. 47 ст.2 подст. 2 треба тумачити тако да се каснијом одлуком суда државе чланице извршења којом се одобрава привремено право на старање и које се сматра извршном према праву те државе, не може спречити извршење претходно донесене одлуке уз коју је издата и потврда, а којом надлежни суд државе порекла налаже повратак детета. Извршење одлуке уз коју је издата потврда не може се одбити у држави чланици извршења због тога што се од доношења одлуке промениле околности које би знатно могле угрозити добробит детета. Таква промена се мора истаћи пред судом државе чланице порекла, којим се мора и поднети евентуални предлог за обуставу извршења његове одлуке." Вид. Crista Jessel-Holst, Hrvoje Sikirić, Vilim Bouček, Davor Babić, *Међународно приватно право-zbirka odluka EU*, Narodne novine, Zagreb 2014, 571-599.

¹⁵ Нацрт закона доступан на www.mpravde.gov.rs

извршног органа у нашој земљи, у складу са Законом о потврђивању конвенције, обавља Министарство РС надлежно за послове правосуђа.¹⁶

3. КОНВЕНЦИЈА О ЗАШТИТИ ДЕЦЕ И САРАДЊИ У ОБЛАСТИ МЕЋУДРЖАВНОГ УСВОЈЕЊА

Више међународних правних докумената универзалног и регионалног карактера у области усвојења поставља суштинске принципе и смернице у националним оквирима и намеће обавезе државама чланицама. Њима се уређује питање државне процедуре која има за циљ обезбеђење најбољег интереса детета, заштиту деце као и правну сигурност код усвојења. По својој природи међудржавно усвојење је јавноправна установа тако да је за његово заснивање надлежан одговарајући државни орган који врши судску или управну власт.¹⁷ Одредба члана 20. Конвенције УН о правима детета¹⁸ прописује обавезу државама чланицама да обезбеде усвојење које ће одобрити само надлежни орган након што је утврдио да је оно у најбољем интересу детета. Ревидирана Европска конвенција о усвојењу (из 1967. ревидирана 2008.)¹⁹ обавезује државе чланице да предузму законске и друге

¹⁶ Ближе, Сања Марјановић, *Нека отворена питања примене Хашке конвенције о отмици деце у Републици Србији*, Зборник радова " Међународно приватно право у пракси европских судова-породица у фокусу", ПФ Осиек, 2015, 249-257.

¹⁷ Ближе, Марија Крвавац, Олга С. Јовић, *Међудржавно усвојење-признање и извршење страних одлука*, Правни живот бр. 3-4, 2008, 98.

¹⁸ "Службени лист СФРЈ"-Међународни уговори бр.15/90 и "Службени лист СРЈ- Међународни уговори бр. 2/97.

¹⁹ European Convention on the Adoption of Children No. 058 od 24. априла 1968. Доступна на: <http://convention.coe.int/treaty/EN/Treaties/Htm/058.htm> ; Уз праксе Европског суда за људска права - одлука у спору *Görgülü v. Germany* : Подносилац захтева *K.Görgülü* отац је ванбрачног детета односно сина рођеног 1999. године у Немачкој из везе са госпођом М. Одмах након порођаја мајка је дала пристанак да се дете усвоји и потенцијални усвојитељи госпођа и господин Б. су дете одмах преузели и одвели својој кући. Два месеца касније подносилац захтева, отац детета је сазнао за рођење детета и за пристанак мајке на усвојење, због чега је поднео захтев како би он усвојио дете, а следећег месеца је признао дете за своје. Пред Окружним судом отац је након тога покренуо поступак у којем тражи да му се дете повери на чување и старање. Суд је после спроведеног поступка поверио дечака оцу али је због околности и заштите дететовог најбољег интереса за прво време одредио начин одржавања контакта оца и детета. На жалбе потенцијалних усвојитеља и надлежног органа социјалног старања суд је одлучио о наставку старања од стране потенцијалних усвојитеља, уз образложење да је то у најбољем интересу детета. Оцу је забрањен контакт са дететом. Европски суд за људска права је оценио да је дошло до повреде права на поштовање породичног живота на које се подносилац представке позивао. *Görgülü v. Germany*, Appl. no. 74969/01(2004) ECHR89, Judgment of February 26, 2004.

потребне мере које би осигурале сагласност националног права са Конвенцијом о чему ће обавестити Генералног секретара Савета Европе. Усвајањем Повеље о основним правима европско право препознаје потребу за аутономијом деце, непосредно уводи најбољи интерес детета и предвиђа да је у поступцима који се односе на децу, без обзира да ли их предузимају јавни органи или приватне установе, најбољи интерес детета од примарног значаја.²⁰

Усвојење са елементом иностраности први пут је на целовит начин уређено Хашком Конвенцијом о заштити деце и сарадњи у области међудржавног усвојења која је ступила на снагу 1. маја 1995. године.²¹ Уговорнице полази од тога да детету треба омогућити да одрасте у породичном окружењу тако да међународно усвојење долази у обзир тек када се дете у земљи из које потиче не може збринути проналажењем одговарајуће породице која би о њему бринула. Циљ Конвенције представља успостављање система сарадње између држава потписница како би се осигурало заснивање усвојења у најбољем интересу усвојеника уз поштовање његових основних права, спречавање трговине децом и обезбеђење признања међудржавног усвојења заснованог у другим државама чланицама Конвенције.²² Она се примењује у ситуацијама када усвојитељ-и и усвојеник не потичу из исте земље, односно уколико је дете које се усваја а које има пребивалиште у једној држави уговорници већ пресељено, пресељава се или треба да се пресели у другу државу уговорницу чији су становници усвојитељи. Конвенција познаје само потпуно усвојење што подразумева настанак трајног и нераскидивог родитељског односа између усвојитеља и детета.²³

Надлежни орган државе порекла има обавезу да утврди способност детета за усвојење као и да је међудржавно усвојење у његовом најбољем интересу. Са усвојењем се мора сагласити мајка детета, а исто тако и само дете уколико је с обзиром на узраст и степен зрелости у могућности да схвати смисао усвојења. Притом, морају се узети у обзир и жеље детета као и мишљење о потенцијалним усвојитељима и самом усвојењу. Сагласност за усвојење треба да представља резултат слободно изражене воље у законом прописаној форми.

²⁰ Повеља о основним правима ЕУ усвојена 7. децембра у Ници 2000/С 364/01 Official Journal of the European Communities 18/12/2000.; чл. 24. ст. 2 Повеље.

²¹ "Службени гласник РС"-Међународни уговори бр. 12/2013., Ближе о Конвенцији, N. Mayer Fabre, *La Convention de la Haye du 29 mai 1993 sur la protection des enfants et la cooperation en matière d'adoption internationale*, *Revue critique de droit international privé*, 1994, 2, 259-274.

²² Вид. чл.1. Конвенције.

²³ Вид. чл. 2. и 3. Конвенције.

Међудржавно усвојење је могуће уколико орган државе у којој се заснива усвојење пружи саветодавну помоћ потенцијалним усвојитељима; уколико је утврдио да су они подобни за усвојитеље; уколико је детету признато право на стално настањење у држави пријема као и стицање држављанства под олакшаним условима.²⁴ Државе чланице конвенције имају обавезу именованја Централног органа који води јединствену евиденцију и статистику усвојења. Осим тога, Централни орган има обавезу да непосредно, или преко других органа, предузима све мере како би спречио стицање противправне имовинске користи или привилегије у вези са усвојењем; да предузима одговарајуће мере како би се сакупиле и размениле информације о деци подобној за усвојење и потенцијалним усвојитељима. У складу са тим, државе уговорнице су дужне да проследе податке о називима и адресама Централних органа и надлежних органа Сталном бироу Хашке конференције за међународно приватно право.

Особе које имају пребивалиште у једној држави уговорнице а желе да усвоје дете, грађанина друге државе уговорнице, могу поднети захтев Централном органу државе у којој живе. Уколико Централни орган оцени да су подносиоци захтева подобни да усвоје дете припрема извештај који треба да садржи податке о идентитету, пореклу, породичне и медицинске податке, друштвеном окружењу, разлозима за усвојење, карактеристикама деце о којој подносиоци захтева могу да се старају и о њиховој способности да испуне захтеве међудржавног усвојења. Овакав извештај се прослеђује Централном органу земље порекла детета, који, пошто утврди адоптивну способност детета, припрема извештај са информацијама о детету, његовом пореклу, социјалном окружењу, здравственом стању, о његовим биолошким родитељима. Осим тога, Централни орган треба да прибави све потребне сагласности за усвојење детета, те да је пресељење детета из државе порекла у државу адоптивних родитеља у најбољем интересу детета. Конвенцијска правила фаворизују примену националних прописа државе порекла који захтевају да се усвојење домаћег држављанина изведе у тој држави или забрањују пресељење детета у земљу пријема пре заснивања усвојења. Одлука о поверавању детета адоптивним родитељима може се донети ако су се централни органи државе порекла и државе пријема сагласили да усвојење може да почне. Уколико је међудржавно усвојење оствариво тек после пробног смештаја будућег усвојеника код будућих усвојиоца а Централни орган државе чији су становници усвојитељи закључи да смештај или његово даље продужавање није у интересу детета, дужан је да предузме неопходне мере у циљу заштите детета. Уважавајући узраст и степен зрелости детета Централни орган га мора обавестити о мерама које намерава да предузме и

²⁴ Вид. чл.5. Конвенције.

мора добити сагласност за предузимање истих.²⁵ Усвојење које је потврдио надлежни орган државе у којој је засновано признаје се у другим државама чланицама конвенције, тако да ће дете у држави пријема и свим осталим земљама у којима је усвојење признато имати положај усвојеног детета, што подразумева прекид веза са природним родитељима под условом да потпуно усвојење познају права поменутих држава.²⁶ Поред тога, конвенција забрањује контакт између потенцијалних усвојитеља и природних родитеља детета, осим ако се усвојење врши у оквиру породице или ако је контактирање у складу са националним прописима државе порекла детета. Усвојеник може имати приступ информацијама под законом прописаним условима.²⁷ Признање међународног усвојења може се сврстати у концепт заштите права детета и људских права уопште као свеукупна брига друштвене заједнице за сваког њеног члана.²⁸

Државе могу осигурати заштиту усвојеника адекватним прописима о директној и индиректној надлежности уз поштовање општих начела дефинисања међународне надлежности.

4. ХАШКА КОНВЕНЦИЈА О НАДЛЕЖНОСТИ, МЕРОДАВНОМ ПРАВУ, ПРИЗНАЊУ И ИЗВРШЕЊУ ОДЛУКА, И САРАДЊИ У ПОГЛЕДУ РОДИТЕЉСКЕ ОДГОВОРНОСТИ И МЕРА ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ

У прилог заштити деце и дечијих права у међународним оквирима Хашка конференција је на XVIII. заседању 1996. донела Конвенцију о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу одлука и сарадњи у погледу родитељске одговорности и мерама заштите деце.²⁹ Земље чланице су усвијиле овај документ полазећи од потребе побољшања заштите деце у међународним ситуацијама и оквирима у жељи да се избегну сукоби између појединих правних система у погледу надлежности, меродавног права, признавања и спровођења мера за заштиту деце, и тежећи већој једнообразности законских прописа у посебно осетљивој димензији људских права. Наиме, тек су осамдесете године прошлог века означиле прави

²⁵ Вид. чл. 21. Конвенције. Вид. Олга Цвејић Јанчић, *Баланс интереса и приоритети којима треба тежити у области усвојења*, Правни живот бр. 9/2005, Београд, стр. 113.

²⁶ Вид. чл. 26. Конвенције.

²⁷ Вид. чл. 29-31. Конвенције.

²⁸ М. Крвавац, О. С. Јовић, цит. чланак, 98.

²⁹ Convention on jurisdiction, Applicable law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Recognition, Respect of Parental Responsibilities and Measures for the protection of Children, "Сл. гласник РС-МУ" бр. 20/2015.

прогрес и значајан напредак права детета у глобалним размерама, у чијим оквирима су од есенцијалног значаја резултати Хашке конференције за међународно приватно право остварени у оквиру основног задатка уједначавања међународног приватног права уопште, па тако и права детета, њихових интереса и њиховог правног положаја.³⁰

Циљеви конвенције садржани су у првом члану који обавезује државе потписнице да одреде државне органе надлежне да предузимају мере у сврху заштите лица или имовине детета; да одреде важеће прописе које ће надлежни органи примењивати у вршењу своје надлежности; да утврди право меродавно за родитељску одговорност; да обезбеди признавање и извршење мера заштите у свим државама уговорницама; да успостави такву сарадњу између органа држава уговорница која може бити неопходна у остваривању конвенцијских циљева.³¹ Неведене мере примењују се на децу од њиховог рођења до навршене 18-те године живота и могу се посебно односити на : поверавање, остваривање, престанак или ограничење родитељске одговорности, као и на њено уступање; право на старатељство, укључујући и права која се тичу бриге о личности детета посебно, право одређивања места боравишта детета као и права приступа укључујући и право да се дете одведе на ограничени временски период у место које није његово уобичајено боравиште; на старатељство, туторство и сличне институције; именовање лица и тела која ће вршити надзор и водити бригу над дететовом личношћу или имовином, која ће га заступати или му помагати ; смештај детета у хранитељску породицу или у одређену институцију, или одређивање заштите путем кафала или аналогне институције; надзор од стране државног органа овлашћеног за заштиту деце над сваким лицем којем је дете поверено: управљање, чување и располагање имовином детета.³²

Конвенција се не примењује на утврђивање или оспоравање односа родитељ-дете; на одлуке о усвојењу, припремне радње за усвојење или поништење односно укидање усвојења; на име и презиме детета; на еманципацију детета; обавезе издржавања; право наслеђивања; на социјално осигурање; јавне мере опште природе по питањима образовања и здравља; на

³⁰ Дубравка Храбар, *Права дјете као права човјека*, Наша законитост 7-8, 1989, Загреб, 866.

³¹ Вид. чл.1 Конвенције. За сврхе ове конвенције термин "родитељска одговорност" обухвата родитељско право или било који сличан однос овлашћења који утврђује права, овлашћења и одговорности родитеља, старатеља или других правних заступника у односу на лица и имовину детета. (чл.1 ст.2 Конвенције)

³² Вид. чл. 3. Конвенције.

мере које су предузете као последица кривичног дела које су починила деца; одлуке о праву на азил и имиграцију.³³

4.1 Конвенцијски критеријуми надлежности и примене меродавног права

Конвенција уређује проблем јурисдикције, надлежности судских и управних органа држава уговорница за предузимање мера заштите личности детета и имовине. Кључни критеријум за одређивање месне надлежности представља место уобичајеног боравишта детета (*habitual residence*), док су за случај промене и одласка детета у другу државу потписницу надлежни судски, односно управни органи државе у коју се дете одселило.³⁴ То важи и за децу избеглице и прогнанике која су се у таквој ситуацији нашао због немира или ратних сукоба, као и за децу чије се стално место боравка не може утврдити.

За случај неовлашћеног премештања, или противправног задржавања детета судски или управни органи власти државе потписнице у којој је дете имало своје уобичајено боравање пре предузимања таквих радњи задржавају своју надлежност све док дете не стекне уобичајено боравање у другој држави, уз услов да је свака особа, институција или друго тело које има право на старатељство прихватило премештај или задржавање или да је дете боравило у тој другој држави дуже од године након што је лице, институција или друго тело које има право на старатељство сазнало, или је требало сазнати, где се дете налази, а о ниједном захтеву за повратак детета (које се налази у његовом новом окружењу) поднетом унутар тог рока још није одлучено. Конвенција појашњава појам противправно одвођење или задржавање детета као кршење права старатељства додељеног лицу, институцији или другом органу заједно или индивидуално по закону државе уобичајеног боравишта детета, непосредно пре одвођења или задржавања. Иначе, докле год судски или управни органи државе у којој је дете већ имало уобичајено боравање задржавају надлежност, органи државе потписнице у којој је дете премештено или задржано могу само спроводити поједине хитне мере неопходне за заштиту личности детета и његове имовине.³⁵ На темељу најбољег интереса детета надлежним се могу огласити органи државе држављанства детета; органи државе у којој је имовина детета; државе пред којим је органима поднета тужба за развод или за поништење брака

³³ Вид. чл.4. Конвенције.

³⁴ Вид. чл.5. Конвенције

³⁵ Вид. чл.11. ст.1 Конвенције.

родитеља детета³⁶ и органи државе са којом је дете у тесној вези. Уколико процене да могу боље одредити шта је у најбољем интересу детета органи тих држава могу захтевати од надлежних органа дететовог уобичајеног боравишта, директно или преко извршног органа те државе, да им се додели надлежност за предузимање мера заштите које сматрају неопходним или да позову странке да поднесу такав захтев органима државе у којој дете има уобичајено боравиште.

У обављању дужности судски или управни органи примењују домаће законске прописе, изузев када је потребно заштити личност или имовину детета у ком случају могу да примене, или узму у обзир, закон друге државе у одређеној вези са предметом. На примену меродавног права може да утиче и чињеница да је дете променило своје уобичајено боравиште тако да ће меродавно бити право државе у коју се дете одселило. У том случају прописи државе у коју се дете одселило одређују и услове примене мера предузетих у држави у којој је дете имало претходно уобичајено боравиште. Додељивање или престанак родитељске одговорности подлеже праву државе у којој дете има уобичајено боравиште. Родитељска одговорност и даље постоји и након промене пребивалишта односно уобичајеног боравишта у другу државу према закону државе у којој дете уобичајено борави. Извршење родитељске одговорности подлеже, такође, прописима државе у којој дете стално борави, док евентуална промена пребивалишта/боравишта детета има за последицу и промену меродавног права којим се одређује извршавање родитељске одговорности у корист примене закона државе новог места редовног боравишта.³⁷ Конвенција је прихватила уобичајено боравиште као примарну одлучујућу чињеницу и примарно међународно надлежан форум, које се данас сматра најприкладнијим посебно за доношење одлука о добробити детета. Примена редовно меродавног права може се одбити уколико би очигледно била у супротности са јавним поретком државе суда. Код оцене противности јавном поретку конвенција обавезује уговорнице да воде рачуна да ли се на тај начин штити најбољи интерес детета. Одредбе о меродавном праву једине

³⁶ Надлежни органи државе потписнице који треба да одлучују о детету са уобичајеним боравиштем у другој земљи, а чији су родитељи поднели захтев за развод или поништење свог брака могу, уколико закон њихове државе то предвиђа, предузети мере за заштиту дететове личности или имовине ако : у време покретања поступка један од његових родитеља стално пребива у тој држави и има родитељску одговорност према детету, ако је надлежност ових органа да предузму такве мере прихваћена од родитеља или неке друге особе која има родитељску одговорност према детету и ако је то у најбољем интересу детета. Надлежност тих органа престаје чим се донесе одлука којом се прихвата или одбија захтев за развод, или поништење брака или ако је поступак завршен из неког другог разлога. Вид. чл.10 Конвенције.

³⁷ Вид. чл. 16. и 17. Конвенције.

имају универзални карактер, односно упућују на одредбе материјалног права било уговорнице или неугговорнице.

Мере које предузимају органи једне државе уговорнице признају све друге чланице конвенције и спроводе их као да су мере донете од стране домаћих надлежних органа, осим: када мере предузима орган чија се надлежност не заснива на конвенцијским одредбама које се тичу критеријума надлежности и меродавног права; уколико су мере предузете, изузев хитног случаја, у контексту судског или управног поступка а да дете није саслушано; кршењем основних принципа поступка државе која подноси захтев; на захтев било које особе која тврди да те мере нарушавају њену родитељску одговорност; уколико су у супротности са јавним поретком; ако таква мера није у сагласности са мером предузетом у држави која није потписница у којој дете стално борави; ако се није спровела процедура консултовања са главним извршним органом у вези са могућношћу смештаја детета у породицу усвојитеља или у неку установу, или ако мере треба реализовати у другој држави потписници. Дакле, државе потписнице су дужне да именују Централне извршне органе³⁸ који међусобно сарађују у вези са применом конвенције, предузимају кораке у смислу прибављања информација о законским прописима и расположивим службама које се баве заштитом деце, у вези олакшања комуникације, посредовања, нагодбе или сличних решења за заштиту дететове личности и имовине, пружања помоћи у откривању где се дете налази или где се чини да може бити, и уколико је потребно, у вези заштите унутар територије државе којој се подноси захтев да се иста пружи. У случајевима када је то неопходно због ситуације у којој је дете налази надлежни органи могу затражити од органа било које друге државе уговорнице информацију битну за заштиту детета, уколико је исти поседује.³⁹

Конвенција може у одређеним ситуацијама утицати на примену Конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце између држава уговорница обеју конвенција. Наиме, за случај насилног одвођења или противправног задржавања детета од стране оног родитеља које нема право на старање надлежни органи државе уговорнице могу затражити од органа друге уговорнице помоћ у спровођењу мера заштите које се предузимају по овој конвенцији.⁴⁰ Уколико су обавештени да је промењено пребивалиште детета или да се дете налази у некој другој држави надлежни органи држава уговорница у којој су предузете мере за заштиту детета, или

³⁸ Вид. *Опште одредбе* чл.45. ст.1 Конвенције.

³⁹ Вид. чл. 34. Конвенције.

⁴⁰ Ближе, Dijana Jakovec Lozić, *Novi prilog na putu zaštite dječijih prava-Haška konvencija o nadležnosti, primjeni, prihvatanju i izvršenju, (odluka), te o suradnji s obzirom na roditeljsku odgovornost i mjere dječije zaštite*, Pravni vjesnik, 13/1997, 3-4, 170-188, PF Split.

се исте разматрају, обавестиће надлежне органе те друге државе о опасности и предузетим мерама које се тичу детета када је оно изложено озбиљној опасности.

5. ХАШКИ ПРОТОКОЛ О МЕРОДАВНОМ ПРАВУ ЗА ОБАВЕЗЕ ИЗДРЖАВАЊА

Хашка конференција за међународно приватно право је на свом XXI заседању усвојила два међународна документа која би требало да омогуће међународну наплату издржавања, Конвенцију о међународној наплати алиментације и других облика породичног издржавања и Протокол о праву меродавном за обавезе издржавања.⁴¹ Одредбе о меродавном праву формално су раздвојене од одредаба Конвенције и усвојене у облику Протокола, тако да су колизионе норме Протокола саставни део Уредбе Европског Савета (ЕС) бр.4/2009 од 18. децембра 2008. о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу одлука и сарадњи у стварима које се односе на обавезе издржавања,⁴² која у члану 15. упућује на примену одредаба Протокола у погледу одређивања меродавног права за обавезе издржавања. Циљ доношења Протокола био је исправљање недостатака појединих решења Конвенције о праву меродавном за обавезе издржавања према деци (1956.) и Конвенције о праву меродавном за обавезе издржавања (1973.).⁴³ Европска Унија је ратификовала Протокол (осим Данске, Велике Британије, Северне Ирске) тако да у односима између држава чланица Протокол замењује две поменуте конвенције.⁴⁴ Назив овог документа је изабран како би се нагласило "заједничко порекло и функционална повезаност" Протокола и Конвенције о остваривању издржавања.⁴⁵ Оба документа су усвојена у циљу лакшег остваривања права на издржавање у ситуацијама када се дужник и поверилац налазе у различитим државама. Наша земља је потписала (2012.) и ратификовала Протокол и тиме изразила пристанак на обавезивање у погледу његове примене.⁴⁶

⁴¹ Andrea Bonomi, *Protokol of 23. November 2007 on the law applicable to Maintenance Obligations*, Explanatory Report: Permanent Bureau of the Conference, Churchillplein 6b, Haag, Netherlands, октобар 2009, 12.

⁴² Сл. Лист ЕУ, Л 7, 10.01.2010, 1-79.

⁴³ Хашка конвенција о праву меродавном за обавезе издржавања према деци је на снази у 14 држава (рачунајући и Макао у НР Кини) док Хашка конвенција о меродавном праву за обавезе издржавања важи у 15 држава. Преузето са www.hcch.net.

⁴⁴ Ближе, Бернадет Бордаш, Петар Ђундић, *Хашки протокол о праву меродавном за обавезе издржавања-најновији извор међународног приватног права у Србији*, Зборник ПФ у Новом Саду, 1/2013, 133-152.

⁴⁵ А. Bonomi, нав.извештај, 337.

⁴⁶ "Службени гласник РС-Међународни уговори" бр. 1/2013.

Протоколом се одређује меродавно право за обавезе издржавања које произилазе из породичних односа, крвног сродства, брака или тазбинског сродства, укључујући обавезе издржавања према детету без обзира на брачно стање родитеља, односно да ли је оно рођено у браку или ван њега.⁴⁷ Поред тога, Протокол се примењује чак и ако је меродавно право државе која није држава уговорница,⁴⁸ и не допушта стављање било каквих резерви.⁴⁹ У погледу обавезе издржавања између побочних сродника Протокол се не примењује.

5.1 Колизиона решења протокола

Праву државе уобичајеног боравишта повериоца издржавања подлеже обавеза издржавања, уколико Протоколом није другачије одређено.⁵⁰ Реч је о општем колизионом решењу које прихвата уобичајено боравиште повериоца издржавања и у случају његове промене, с тим што се тада колизионо решење примењује од тренутка настанка промене.⁵¹ На тај начин је спречено постављање проблема мобилног сукоба закона у примени општег колизионог правила Протокола. Реч је о традиционалном колизионом решењу које почива на правној и чињеничној вези са средином у којој ће поверилац издржавања користити издржавање на које је остварио право.

У односу на одређене категорије поверилаца Протокол допушта примену посебних правила и одступање од општег колизионог решења.⁵² Ради се о обавези издржавања родитеља према деци; обавези издржавања свих осталих лица, осим родитеља, према лицима која нису навршила 21. годину живота, осим када обавеза проистиче из брака; и обавези издржавања деце према својим родитељима.⁵³ Независно од општег колизионог решења, ако је поверилац издржавања поднео захтев надлежном органу државе у којој дужник има своје уобичајено боравиште примењује се право државе суда (*lex fori*). Уколико применом тог права поверилац издржавања не може добити издржавање од дужника примењује се право уобичајеног боравишта повериоца издржавања. Међутим, ако применом права уобичајеног

⁴⁷ Вид. чл. 1. ст. 1 Протокола. Решење о ванбрачним партнерима је у складу са Породичним законом РС (ст.2 чл.152) "Сл.гласник РС" бр.18/2005 и 72/2016.

⁴⁸ Вид. чл. 2. Протокола.

⁴⁹ Вид. чл. 27. Протокола.

⁵⁰ Вид. чл. 3. Протокола.

⁵¹ О основним колизионим решењима Протокола, Мирко Живковић, *О примени Хашког Протокола о меродавном праву за обавезе издржавања у међународном приватном праву Србије*, Зборник ПФ-Ниш, бр.65/година LI, 2013, 79-93.

⁵² Вид. чл. 4. Протокола.

⁵³ Вид. чл. 4. ст. 1 Протокола.

боравишта и права земље суда поверилац не може добити издржавање, меродавно је право државе заједничког држављанства, уколико га поверилац и дужник имају (*lex nationalis communis*).⁵⁴ Из тога произилази да поменути лица имају повољнији положај у односу на остале повериоце имајући у виду да им је омогућена примена права која је за њих у конкретном случају повољнија. Обавезе издржавања између брачних другова, бивших брачних другова или лица чији је брак поништен не подлежу општем колизионном решењу Протокола уколико једна од страна поднесе приговор и ако је право друге државе, посебно државе њиховог задњег уобичајеног боравишта, у ближој вези са браком у ком случају се примењује право те друге државе.⁵⁵ Теорија указује на проблематику у примени овог решења када је захтев поднет за време трајања брака, што доводи до примене различитих права на захтеве за издржавање деце према родитељима и супружника једно према другим, као и да је некада тешко одредити право које је било примењено на развод брака (посебно када је брак разведен на основу кумулативне тачке везивања - примене више различитих права).⁵⁶ У том случају треба применити опште колизионо решење, односно пропис који је на снази у земљи уобичајеног боравишта повериоца издржавања. Ово правило је модификовано уношењем специјалне клаузуле изузетка у случајевима када се једна страна противи примени тог права и ако је брак у ближој вези са правом друге државе, нарочито са правом последњег заједничког уобичајеног боравишта. Заједничко право странака изражено заједничким држављанством, пребивалиштем или уобичајеним боравиштем представља најчешћу околност за корекцију у примени примарног колизионног решења.⁵⁷ Фаворизовање појединих повериоца Хашким Протоколом оправдано је када се узме у обзир чињеница да је конвенцијским колизионим правилима искључено супсидијарно везивање за разведене/растављене и за супружнике чији је брак поништен, или је непостојећи, уз упућивање на примену меродавног права за развод/раставу/поништај, односно на право меродавно за суштину спора (*lex causae*), као и чињеница да је Протоколом уведено специјално право одбране у погледу издржавања осталих поверилаца.

Несумњиво најзначајнија новина у колизионим правилима Протокола представља могућност странака да изрази *колизиону аутономију воље* (*lex autonotiae*), што подразумева да странке могу споразумно да одреде меродавно право на потраживања проистекла из обавезе

⁵⁴ Вид. чл. 4. ст. 4. Протокола.

⁵⁵ Вид. чл. 5. Протокола.

⁵⁶ Вид. Dieter Martiny, *Maintenance Obligations in the Conflict of Laws*, Recueil des Cours, vol 247/1994, 175.

⁵⁷ Georges A. L. Droz, *Regard sur le droit international privé compare*, RCADI 1991, M. Nijhoff, IV t.229, 281-282.

издржавања.⁵⁸ За потребе искључиво одређеног поступка у дотичној држави поверилац и дужник издржавања могу изричито одредити право те земље као меродавно. Споразум потписују обе странке и он може бити у писаној форми или забележен у било ком другом облику који омогућује да се његовој садржини приступи накнадно. Ради се о предметима у којима је поверилац већ покренуо или ће покренути поступак пред судом или другим надлежним органом одређене државе. Протокол предвиђа да споразум о меродавном праву може бити закључен у сваком тренутку али и да слобода избора меродавног права подлеже извесним ограничењима, тако да се споразум о избору меродавног права не може односити на лица млађа од 18 година, нити на одрасло лице које није у стању да се стара о заштити својих интереса.⁵⁹ Поред тога, странкама је допуштен избор једног од следећих права: права државе једне од странака у тренутку избора; права државе уобичајеног боравишта једне од странака у тренутку избора; права које су странке изабрале као меродавно за своје имовинске односе или права које је већ примењено на те односе и права које су странке изабрале за свој развод или раставу односно права које је примењено на развод или раставу.⁶⁰ Независно од права које су странке одредиле поверилац издржавања нема могућност одрицања заштите коју ужива по праву свог уобичајеног боравишта.⁶¹ Осим тога, надлежни суд може занемарити споразумом одређено меродавно право уколико би његова примена у конкретном случају довела до неправичних или неразумних последица за било коју од странака, осим уколико су у тренутку избора оне биле у потпуности обавештене и свесне последица тог избора.⁶² То би значило да се меродавно право одређује применом колизионих норми које важе у одсуству колизионе аутономије воље.⁶³

Примена права меродавног на темељу Протокола може се одбити само у мери у којој би његова дејства била очигледно супротна јавном поретку земље форума. Меродавном праву подлежу питања могућности и мере у којој поверилац издржавања може тражити издржавање; мере до које поверилац може захтевати ретроактивно издржавање; основе за обрачун износа издржавања и индексације; питање овлашћеног лица које може покренути поступак издржавања, осим питања у вези страначке способности и заступања у поступку; застарелости и рокова покретања поступка

⁵⁸ Вид. чл. 7. и 8 Протокола.

⁵⁹ Вид. чл. 8. ст.3 Протокола.

⁶⁰ Чл. 8. ст.1 Протокола.

⁶¹ Чл. 8. ст.4 Протокола.

⁶² Чл. 8. ст.5 Протокола.

⁶³ A. Bonomi, Explanatory Report, 357.

издржавања; обима обавезе дужника издржавања када јавни орган захтева повраћај накнада које су обезбеђене повериоцу уместо издржавања.⁶⁴

У погледу одређивања висине износа за издржавање Протокол одређује да се морају узети у обзир приходи дужника и потребе повериоца, укључујући и сваку накнаду коју је поверилац издржавања примио уместо повремених исплата потраживања, без обзира на то што меродавно право предвиђа другачије.⁶⁵

Протоколом се не утиче на било који други међународни инструмент у којем су државе уговорнице странке и који садржи одредбе о питањима уређеним Протоколом, осим уколико државе дају супротну изјаву.

Нацрт Закона о међународном приватном праву Србије регулише проблем меродавног права за обавезе издржавања једноставним упућивањем на примену одредаба Протокола.⁶⁶ Опште колизионо правило из Протокола, односно примена права државе уобичајеног боравишта повериоца представља новину у домаћем колизионом законодавству, насупрот решењима Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља⁶⁷ која почивају на примени права заједничког држављанства странака, односно права заједничког пребивалишта у њиховом одсуству.

6. ЗАКЉУЧАК

У оквиру темељних међународних принципа и стандарда делује Хашка конференција за међународно приватно право која има задатак континуираног уједначавања међународног приватног права. Унификација међународног приватног права представља секундарно средство међународне регулације, док је примарно решење свакако унификација материјалних правила коју је много теже постићи, посебно ако је реч о општим правилима породичног права. Наиме, породично право је правна грана у којој државе чврсто бране национални правни идентитет. То је разлог што напори Хашке конференције у области статусног и породичног права нису довели до универзалног кодекса међународног приватног права. Разлике, посебно између земаља *common law* и земаља континенталне цивилне традиције, снажно су утицале на упоредну међународну приватноправну регулативу уопште а тиме и на правну несигурност и непредвидивост решења.

У том погледу је неспоран значај Хашких конвенција у области прекограничне сарадње у породичним односима које са правним

⁶⁴ Вид. чл. 11. Протокола.

⁶⁵ Вид. чл.14. Протокола.

⁶⁶ Вид. чл.100. Нацрта ЗМПП РС.

⁶⁷ " Сл. лист СФРЈ" бр. 43 (1982), бр. 72 (1982) и "Сл.лист СРЈ" бр. 46 (1996).

инструментима комунитарног права чине јединствени правни концепт. Унификација међународно-породичноправне регулативе под окриљем Хашке конференције везана је за поједина питања и специфичне облике одговорности али крајњу заштиту субјеката породичноправних односа, посебно детета, државе настоје обезбедити одговарајућом регулативом са циљем да се унапреди и изнађу начини избегавања сукоба закона и сукоба надлежности. Упркос свеобухватности конвенцијских правила Хашке конвенције не уређују све области међународног приватног права, а у оним које регулишу дају делимичан одговор будући да повезују само земље уговорнице.

Marija KRVAVAC, LL.D.

Full-time Professor, Faculty of Law,

University of Priština temporarily settled in Kosovska Mitrovica

UNIFICATION INTERNATIONAL FAMILY LAW- HAGUE PROGRAMM
Summary

Hague Convention on Civil Aspects of International Child Abduction (1980) addresses the important problem of the unilateral removal of children across international borders, usually by one of child's parents. Convention was designed to protect children from the harmful effects of their wrongful abduction or retention. Since 1991. Convention from 1980. becomes a part of Serbian legal system.

Convention on Jurisdiction, Applicable law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children (1996.). Particular contribution of the Convention consists of betterment of children protection in the international environment; in finding ways for avoiding collision between particular legal systems regarding jurisdiction, application of law, recognition and enforcement of measures and general cooperation between states in the field of parental responsibility and children protection.

Hague Convention on Protection of Children and Cooperation in inter-country adoption is yet another means about reaching a greater uniformity of legal regulations in this most delicate dimension of human rights. Ratifying Serbia joined the family of states which closely cooperate in the area of international adoption by preventing abuse or grave omissions.

In 2013. Serbia has ratified the Hague Protocol on the Law Applicable to Maintenance obligations (2007.) by the Hague Conference on Private International Law. The general rule of the Protocol is based on the application of the law in force at the debtor's habitual residence. However, in vast number of

cases there are derogations from the main principle in favor of application of the law of the forum.

Keywords: Hague Conference, maintenance obligations, adoption, child abduction, applicable law.

ЛИТЕРАТУРА

Bonomi A., (2013) Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations, Explanatory Report: Permanent Bureau of the Conference, The Hague, Netherlands.

Beaumont P., Holliday J.(2015) Recent Developments on the meaning of "habitual residence" in Alleged Child Abduction Cases, Private International Law in the Jurisprudence of European Courts-Family at Focus, Faculty of law Osijek.

Бордаш Б. Ђундић П. (2013) Хашки протокол о праву меродавном за обавезе издржавања-најновији извор међународног приватног права Србије, Зборник ПФ Нови Сад бр. 1/2013.

Вучковић Шаховић Н., (2011) Права детета и међународно право, Правни записи, бр.1/2011, ПФ Унион, Београд.

Droz A.L., (1991) Regard sur le droit international privé comparé, RCADI, M.Nijhoff, IV t. 229.

Живковић М.,(2013) О примени Хашког протокола о меродавном праву за обавезе издржавања у међународном приватном праву републике Србије, Зборник ПФ Ниш бр.65, година LI.

Jakovac-Lozić D., (1997) Novi prilog na putu zaštite prava djeteta- Haška konvencija o nadležnosti, primjeni, prihvatanju i izvršenju (odluka) te o suradnji s obzirom na roditeljsku odgovornost i mjere dječje zaštite, Pravni vjesnik, 13/1997, 3-4, PF Split.

Jessel-Holst C-, Sikirić H., Bouček V., Babić D., (2014) Међународно приватно право-Zbirka odluka suda EU, Narodne novine, Zagreb.

Крвавац М., Јовић С. О., (2008) Међудржавно усвојење-признање и извршење страних одлука, ПЖ бр.3-4/2008, Београд.

Крвавац М., Беловић Ј., (2017) Међународна отмица деце, Зборник радова Копаоничке школе природног права " Праведно право и стварност" ПЖ бр.10/2017, Том II , Београд.

Martiny D., (1994) Maintenance Obligations in the Conflict of Laws, Recueil des Cours, vol. 247/1994.

Mayer Fabre N., (1994) La Convention de la Haye du 29 mai 1993 sur la protection des enfants et la cooperation en matiere d'adoption international, Revue critique de droit international privé, 1994,2.

Марјановић С.,(2015) Нека отворена питања примене Хашке конвенције о отмици деце у Србији, Зборник радова Међународно приватно право у пракси европских судова-породица у фокусу, ПФ Осиек.

Цвејић Јанчић О., (2005) Балансирање интереса и приоритети којима треба тежити у области усвојења, ПЖ бр.9/2005, Београд.

Hrabar D., (1989) Prava dјece kao prava ђovјeka, Naša zakonitost 3-4, Zagreb,

Конвенција УН о правима детета "Сл.лист СФРЈ" бр.15/90 "Сл.лист СРЈ" бр. 2/97.

Хашка конвенција о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце, "Сл. лист СФРЈ-МУ" бр.7/91.

Хашка конвенција о заштити деце и сарадњи у области међународног усвојења, "Сл. Гласник РС" 12/2013.

Хашка конвенција о надлежности, меродавном праву, признању и извршењу одлука и сарадњи у погледу родитељске одговорности и мерама заштите деце "Сл. Гласник РС"- МУ бр.20/2015.

Хашки Протокол о меродавном праву за обавезе издржавања, "Сл.гласник РС"-МУ бр.1/2013.

Породични закон, "Сл.гласник РС", 18(2005) и 72(2011).

Нацрт Закона о међународном приватном праву, <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakon-o-međunarodnom-privatnom-pravu-radna-verzija.html>

Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, "Сл.лист СФРЈ" бр.43(1982), бр.72(1982) , "Сл.лист СРЈ" бр.46(1996).